

בס"ד **וירא: מאיזו כמות יש להפריש חלה, ודינה של עיסה על מנת לחלק**

פתיחה

בפרשת השבוע באים שלושת המלאכים לאברהם ולשרה, לבשר להם את שלושת הבשורות. אברהם הזדרז להכין להם אוכל, וציווה על שרה שתמהר, ותכין משלוש סאה קמח לעוגות (יח, ג). כמה כל מלאך אכל? נחלקו המפרשים:

א. לדעת המדרש, אברהם הכין לכל אחד מהמלאכים עוגות מסאה קמח. דהיינו, כל עוגה הייתה עשויה בערך משמונה קילו קמח. מדוע כמות כה גדולה? **הרמב"ן** (שם) הביא שתי אפשרויות. אפשרות ראשונה, אברהם ידע שהם מלאכים, ומבחינתו היה זה נחשב כקרוב למזבח. אפשרות שניה, גם שאר בני הבית אכלו עם המלאכים:

"קמח סולת - סולת לעוגות, כך הוא בבראשית רבה (מח, יב). ושם פירשו שהיו שלש סאים לכל אחד. ולא ידענו למה הרבה בלחם כל כך לשלושה אנשים. אולי ידע הסתלקות המאכל ראשון - ראשון, והוא כמרבה עולות למזבח, או שסעדו גדולי ביתו עמם לכבודם."

ב. **הרמב"ן** כתב שעל דרך הפשט משמע, שאת שלושת סאי הקמח סיננו, ומהם הפרישו רק את הסולת - החלק המובחר ביותר. מתוך שלושה סאים של קמח אין הרבה סולת, כך שמדובר בכמות הגיונית אותה המלאכים יכלו לאכול גם ללא עזרה. בעקבות הכנת העוגות של שרה, נעסוק השבוע בשאלה האם צריך להפריש חלה מעיסה שיש כוונה לחלק אותה בהמשך.

1. שיעור הפרשת חלה

לפני שנעסוק בשאלה, מה דינה של עיסה שמחלקים אותה, יש לפתוח בשאלה מאיזו כמות יש להפריש חלה. המשנה במסכת חלה (ב, ו) כותבת, שרק כאשר יש שיעור של חמישה רבעים קמח (מאחד מחמשת מיני דגן) העיסה חייבת בחלה.

למרות שכאשר המשנה מביאה את שיעור הפרשת החלה, היא מחשבת אותו בנפח כמו שאר השיעורים (עשר אצבעות וכו'), חלק מהראשונים המירו את הנפח למשקל, מכיוון שכך קל יותר לחשב (ויש מחלוקות בעניין זה, ונעסוק בכך בפסח בע"ה). למעשה בדיני חלה **הרי"ף** (פסחים כג ע"ב בדה"ר) חישוב, ששיעור זה שווה לארבעים ושלוש ביצים וחומש ביצה, וכפי שפסק **השולחן ערוך** (יו"ד שכד, א): "אין חייב בחלה אלא חמשת מיני תבואה. ואין חייב אלא חמשת רבעים. ומדה שמחזיק מ"ג ביצים וחומש ביצה, ואותו קמח הוא שיעור חלה. ומשקל חמשת רבעים קמח הוא תק"כ דרה"ם מקמח חטים שבמצרים. הגה (= רמ"א): כלי המחזיק עשר אצבעות על עשר אצבעות, ברום שלש אצבעות ותשיעית אצבע בקרוב, הוא שיעור החלה."

למעשה הרמב"ם חישוב ומצא, שכמות של ארבעים ושלוש ביצים וחומש, שווה לשיעור של 520 דרהם. נחלקו האחרונים על איזה משקל מדובר, מחלוקת שאינה נוגעת רק לשיעור הפרשת חלה, אלא לכל דיני השיעורים שבתורה:

מחלוקת הגר"ח נאה והצל"ח

א. **הצל"ח** (פסחים קטז ע"ב ד"ה והואיל) כתב, שהוא מדד את היחס בין שיעור האצבעות (עשר אצבעות כו') לבין שיעור הביצים (43.2) וגילה, שבמקום 43.2 ביצים שאמורות להיכנס למיכל של עשר אצבעות, נכנסות הרבה יותר. משום כך יש להסיק אחת משתי המסקנות: 1. האצבעות שלנו בזמן הזה גדולות יותר, ולכן נכנסות יותר ביצים. 2. הביצים בזמננו קטנו, ולכן נכנסות יותר ביצים.

למעשה פסק הצל"ח שהביצים בזמנינו קטנות יותר (ואיתן גם כל שאר השיעורים), מכיוון שלא ייתכן שהאצבעות שלנו גדולות יותר מהאצבעות של הדורות הראשונים, ואת כל השיעורים יש להגדיל, וכך פסק גם **החזון איש** (אורח חיים, לט) ¹. לכן יש להפריש חלה 2.3 קילו, ולא מ"מ 1.6 קילו, שכפי שנראה להלן כך היה השיעור המקובל בין הפוסקים, ובלשונו של הצל"ח:

"ואמנם לפי שנתברר לי על פי מדידה, שהביצים המצויות בימינו הוא רק חצי ביצה מביצים שבהם שיעורי התורה, ועל כרחך שנשתנה בזמנינו: או שהאגודלים נתגדלו והמה גדולים יותר מהאגודלים שהיו בימי התנאים, או שהביצים נתקטנו והמה בזמנינו קטנים ממה שהיו בימי התנאים. וידוע שהדורות הולכים ומתמעטים, ועל כרחך הביצים בזמנינו נתמעטו."

אמנם, כפי שהצל"ח מוסיף בסוף דבריו, הוא פסק כך רק להחמיר (ואז למשל יאכלו יותר מצה כדי לצאת ידי חובה או יפרישו חלה בברכה משיעור גבוה יותר), אבל לא להקל, לכן גם לשיטתו יש להפריש חלה ללא ברכה משיעור של 1.2 קילו.

ב. **הרב חיים נאה** (שיעורי תורה) כתב כתגובה לדברי החזון איש, שמנהג ירושלים מדורי דורות לא כך, והביאו הפוסקים מספר ראיות לשיטתו. משום כך למעשה לשיטתו עולה, שכל דרהם משקלו 3.2 גרם, וכאשר מכפילים 520 ב-3.2 יוצא בערך 1.6 קילו, וזהו השיעור ממנו יש להפריש חלה בברכה.

אמנם, כבר מ"מ 1.2 קילו נוהגים להפריש חלה ללא ברכה, והסיבה לכך היא, שכפי שראינו במקור היו מודדים את הקמח שיש להפריש ממנו חלה בנפח, ובתוך אותו נפח אפשר לדחוס את הקמח שמכניסים ואפשר להכניסו בנחת, לכן מספק מפרשים חלה כבר מ"מ 1.2 קילו (השיעור שהקמח ברוח), אך עם ברכה רק מ"מ 1.6 קילו (השיעור שהקמח מהודק).

כדבריו פסקו גם כל שאר הפוסקים (הרב פרנק, הגרש"ז, הרב אליהו ועוד), שכן כך היה המנהג מדורי דורות, ולכן אין מקום לחוש לשיטתו של החזון איש, בין בדאורייתא (כמו אכילת מצה) ובין בדברבנן (כמו הפרשת חלה בזמן הזה). יש להוסיף, שגם היסטורית מוכח שלא השתנו השיעורים, שכן מצאו בפרמידות שבמצרים ביצה של תרנגולת בדיוק בגודל של ביצה בזמן הזה (וכך פשוט בסברא).

ג. שיטה נוספת, היא שיטתו של **הרב עובדיה** (יחזקאל דעת ד, נה). הוא כתב, שלאחרונה מדדו את שיעור הדרהם וגילו ששיעורו אפילו יותר קטן ממה שסבר הגר"ח נאה - לא יותר משלושה גרם. משום כך לפי שיטתו, אפשר להפריש חלה בברכה כבר מ"מ 1.560 קילו

¹ השיקול של הצל"ח לפסיקתו צריך עיון. הגמרא אומרת, שאם מלאכים כראשונים או כבני אדם, בפשטות האמירה הזאת היא אמירה רוחנית, אך הצל"ח לקח אותה גם למישור הגשמי - הראשונים גדולים מאיתנו גם בגוף, ולכן פסק שלא ייתכן שהאצבעות של האחרונים גדולות יותר משל הראשונים, אלא ככל הנראה שיעור הביצים של האחרונים קטנות יותר (ועיין **רמב"ן** על התורה ה, ה).

(520 כפול שלוש). אמנם הוא הוסיף, שטוב לחוש ממידת חסידות לשיטת הרב חיים נאה, ורק 1.6 קילו יש להפריש בברכה.
ד. להולכים בשיטת הרב **מרדכי אליהו**, כאשר גודל העיסה בין 1.6 קילו ל-2.4 קילו יש להפריש חלה בלא ברכה (לחשוש לדעות הנ"ל), ורק כאשר העיסה גדולה משיעור זה יש להפריש בברכה. יש להדגיש, שהרב אליהו לא חולק על כך שדרהם שוויו 3.2 גרם וכדעת הגר"ח נאה, אלא שהוא פוסק כדעת הבן איש חי (פרשת שמין), שיש להפריש חלה רק מ-777 דרהם.

2. עיסה על מנת לחלק

עד כה הדין עסק במקרה בו אדם עושה עיסה, ואופה מכולה עוגה אחת, שבמקרה זה בוודאי יש להפריש חלה. מה יהיה הדין כאשר אדם עושה עיסה שיש בה שיעור, אך מחלק את הבצק למספר עיסות קטנות, שכל עיסה תשמש לעוגה או לחלה נפרדת? בתלמוד ירושלמי (א, ה) מובא, שבמידה ונחתום עשה עיסה על מנת לחלקה למספר עיסות שבכל אחת יש פחות מכשיעור - עדיין חייבת בחלה. בטעם הדבר נחלקו: יש שכתבו שהחשש שלא יצליח למכור את העיסות והן יישארו אצלו, ויש שכתבו שהחשש שהוא ימכור לאדם יותר משיעור חלה, ואותו אדם ייכשל באכילת לחם שלא הופרש ממנו חלה, וכפי שסיכם **הבית יוסף** (יו"ד שכו): "במשנה שם נחתום שעשה שאור לחלק חייב בחלה שמא ימצא לקוחות ונטבלו מיד, כלומר אם ימצא מי שיקנה הכל כאחד לא יחלק וכתבוהו הר"ש (ד"ה ונשים) והרא"ש (חלה, ג). וגם הרשב"א בפסקי חלה שלו (שער ב) ונראה שהיה גורס שמא לא ימצא לקוחות שכתב שאם לא ימצא מי שיקנה ממנו נותן דעתו לאפות כולו לעצמו וכן כתב הרמבם."

בדינו של אדם פרטי שאופה עיסה על מנת לחלקה נחלקו האמוראים ובעקבותיהם הראשונים. דעת ר' יוחנן, וכך פסקו גם רוב הראשונים **והשולחן ערוך** (שכו, ב), שאינה חייבת בחלה, מכיוון שהחששות הקיימים בנחתום לא קיימים אצלו (ועיין בגר"א). דעת ריש לקיש לעומת זאת, וכך פסק גם **הראב"ד**, שגם האדם הפרטי חייב בחלה (ועיין הערה²).

מנהג הנשים

לכאורה בעקבות כך, במידה ואישה אופה עיסה שיש בה שיעור חלה, אך מקפידה אותה כדי שכל שבת תוכל לקחת חתיכת בצק שיש בה פחות משיעור חלה ולאפות אותה, העיסה פטורה מחלה, כמו כל עיסה שעשויה לחלק. למעשה מנהג הנשים לא היה כך, והן היו מפרישות חלה בברכה, ונחלקו הפוסקים כיצד ליישב את מנהגן (מובאים בפתחי תשובה ס"ק ב):

א. **הלבוש, הדרישה והב"ח** כתבו, שכאשר פוטרים אדם פרטי העושה עיסה על מנת לחלק, זהו אך ורק כאשר הוא מתכוון לחלק אותה להרבה שכנים, אבל במידה והוא משאיר את העיסה אצלו בבית, למרות שהוא מחלק אותה למספר לחמים שונים שבכל אחד מהם יש פחות משיעור חלה - עדיין יש חובה להפריש, ובלשונם:

"כתבו הלבוש, הדרישה והב"ח, דדווקא אם רוצה לחלקה לאנשים הרבה, אבל בשביל שהוא מחלק לעצמו לא מקרי עושה לחלק. וכתבו כן ליישב מנהגינו, שנוהגות הנשים בערב שבת ללוש רק שיעור חלה ונוטלים חלה ומברכים אף דדעתם לחלק לחמים שקורין קיטקי"ש שאין בהם שיעור חלה, משום דלא הוי לחלקה לאנשים הרבה."

נראה שהסברא לכך היא, שכשם שמחייבים נחתום להפריש חלה, כיוון שיש חשש שהוא לא יצליח למכור את העיסה שלו והיא תישאר אצלו, כך יש חשש שאותה אישה תתחרט ותהפוך את כל העיסה ללחם אחד גדול שחייב בחלה. לעומת זאת כאשר היא מחלקת לשכנותיה, אין חשש שהיא לא תצליח לחלק את העיסה, או שהיא תדרוש אותה בחזרה, ולכן היא פטורה מהפרשה.

ב. בתשובת **בית אפרים** (שם) חלק על דבריהם, מכיוון שמדברי התוספות בברכות (לז ע"ב ד"ה לחם) מוכח שלא כשיטתם. התוספות מביאים בשם **רבינו יחיאל** שהסתפק האם אטריות חייבות בחלה, מכיוון שמחלקים את העיסה הגדולה לעיסות קטנות. מוכח, שגם העושים עיסה על מנת לחלקה למספר עיסות, זאת נחשבת עיסה על מנת לחלק שפטורה מחלה.

בעקבות הקושיה, העלה הבית אפרים אפשרות אחרת. הוא טען, שאדם פרטי פטור מהפרשת חלה כאשר הוא מתכוון לחלקה, אך ורק כאשר הוא לא שם בשלב כלשהו את כל העיסות באותו סל, אבל כאשר שמים באותו סל, למרות שלמעשה לא יאפו את כולן באותו זמן - הסל מצרף את כל העיסות להיחשב כעיסה אחת (ועיין **חזון איש** יו"ד קצח, ב - ג).

למעשה כתבו הפוסקים, שגם אשה שמחלקת את עיסתה לעיסות קטנות ולא תכניס אותן לסל אחד, עדיין יש להפריש חלה בברכה (ושלא כדעת הבית אפרים), מכיוון שכפי שראינו כך דעת רוב האחרונים, הלבוש, הדרישה וב"ח, וכן דעת הש"ך והגר"א.

כמה צריך להפריש

כאשר מפרישים חלה, איזו כמות יש להפריש? מעיקר הדין כפי שפסק הרמב"ם (ביכורים ה, א) אפשר להפריש אפילו מעט עיסה, לתת אותה לכהן, ולצאת ידי חובת הפרשת חלה. אמנם, חכמים תיקנו שנחתום ייתן מעיסתו אחד חלקי ארבעים ושמונה, ואדם שאופה בביתו יפריש אחד חלקי עשרים ארבע. בטעם ההבדל נאמרו שני טעמים:

א. **הלבוש** כתב, שחכמים הקלו על הנחתום כדי שיוכל להרוויח בצורה יותר משמעותית. ב. **הש"ך** כתב, שחכמים רצו לדאוג שהכהן יקבל כמות משמעותית של חלה. כאשר נחתום מפריש חלה, אפילו אם הוא מפריש אחד חלקי ארבעים ושמונה, יש בהפרשה חלק משמעותי. לעומת זאת כדי שבעל הבית ייתן כמות משמעותית, הוא צריך לתת אחד חלקי עשרים וארבע.

בזמן הזה, שהכהנים טמאים ולא אוכלים חלה (וכפי שראינו בעבר (קרח שנה א') בכלל לא בטוח שהם כהנים), לכולי עלמא אין טעם להפריש יותר מאחד מארבעים ושמונה. כמו כן הוסיף **הרמ"א** שהמנהג בזמנינו להפריש כלשהו, וזה מספיק כדי לצאת ידי חובה.

שבת שלום! קח לקרוא בשולחן שבת, או תעביר בבקשה הלאה על מנת שעוד אנשים יקראו³...

² יש להדגיש, שבמידה ואדם עשה עיסה וחילק לשכניו לאחר שהוא אפה אותה, גם השולחן ערוך מודה שיש להפריש חלה. השולחן ערוך פוטר אך ורק כאשר מחלקים את העיסה בעודה עיסה.

³ מצאת טעות? רוצה לקבל כל שבוע את הדף למייל, לשים את הדף במקומך או להעביר למשפחה? מוזמן: tora2338@gmail.com